

Şırnak'ta Toplumsal Yapı: Tarihsel Gelişim ve Güncel Dinamikler
Social Structure in Şırnak: Historical Development and Current Dynamics

İrfan Yıldırım, yldirmirfann@gmail.com, [ORCID](#), [ROR](#)

Doç. Dr., Şırnak Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Şırnak/Türkiye

Makale Bilgisi / Article Information

Atıf (Citation): Yıldırım, İ. (2025). Şırnak'ta Toplumsal Yapı: Tarihsel Gelişim ve Güncel Dinamikler. *İktisadi ve İdari Yaklaşımlar Dergisi*, 7(1), 21-32. <https://doi.org/10.47138/jeaa.1626160>

Geliş Tarihi (Submission Date)	24.01.2025
Kabul Tarihi (Acceptance Date)	11.03.2025
Yayın Tarihi (Publication Date)	30.06.2025
Makale Türü (Article Type)	Araştırma Makalesi (Research Article)
Değerlendirme (Peer-Review)	Çift Taraflı Körleme / En az İki Dış Hakem (Double Anonymized / At Least Two External)
Etik Beyan (Ethical Statement)	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. (It is declared that scientific, ethical principles have been followed while carrying out and writing this study, and that all the sources used have been properly cited).
Benzerlik Taraması (Plagiarism Checks)	Evet (Yes) – Ithenticate/Turnitin.
Çıkar Çatışması (Conflicts of Interest)	Bu çalışmada çıkar çatışması yoktur. (There is no conflict of interest in this study).
Yazar Katkı Oranı (Author Contribution Rate)	Yazarın çalışmaya katkısı %100'dür. (The author's contribution to the study is 100%.)
Etik Beyan Adresi (Complaints)	iibfdergisi@sirnak.edu.tr
Finansman (Grant Support)	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır. (The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research).
Telif Hakkı ve Lisans (Copyright & License)	Dergimizde yayımlanan çalışmaların telif hakları dergimizde olup, CC-BY-NC-ND lisansı ile açık erişim olarak yayımlanmaktadır. (The copyrights of the works published in our journal belong to our journal, and they are published as open access under the CC-BY-NC-ND license.)

Şırnak'ta Toplumsal Yapı: Tarihsel Gelişim ve Güncel Dinamikler

ÖZET

Çok yakın zamanlarda, büyük oranda yeniden inşa edilen Şırnak merkezinin toplumsal yapısı ve durumunun sosyolojik yönden ele alınması önem arz etmektedir. Bu amaçla, bu çalışmada, Şırnak'ta toplumsal yapı ile ilgili alanlarda öne çıkan temel sorunlar ve bunda rol oynayan temel dinamikler ele alınmış ve günümüz koşullarında irdelenmeye çalışılmıştır. Çalışma, teorik çerçevede ve literatürde ulaşılan bulgulardan hareketle gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgularla, özellikle etnik ve dini yapı ile ekonomik yapının yanı sıra eğitim durumu, sağlık hizmetleri, toplumsal cinsiyet eşitliği, gençlik istihdamı ve göç konuları gibi çok çeşitli alanlarda detaylı bir analiz gerçekleştirilmiştir. Bu derinlemesine analiz, sosyoekonomik dinamikler üzerine anlamlı bir değerlendirme sunmakta ve toplumsal yapı hakkında daha fazla bilgi edinmemize yardımcı olmaktadır. Başka bir deyişle çalışma, sadece statik verileri değil, aynı zamanda verilerin toplumsal koşullarla nasıl etkileşimde bulunduğunu da değerlendirmektedir. Elde edilen veriler, yerel yönetimler ve ilgili kuruluşlar için stratejik planlama sürecinde ışık tutmaktadır; bu durum, toplumsal sorunları aşmak için atılacak adımların belirlenmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Bilindiği gibi belirli bir kenti odağına alan çalışmalar sadece akademik bir katkı sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda toplumdaki farklı grupların ihtiyaçlarının daha iyi kavranmasına da hizmet etmektedir. Dolayısıyla çalışma, Şırnak'ın toplumsal yapısını ve değişimleri daha iyi kavrayabilmemize olanak tanırken, çalışmanın gelecekte izlenecek yollar konusunda da rehberlik etmesi beklenmektedir. Bu bağlamda, toplumsal yapının dönüşüm sürecinde yerel aktörlerin rollerinin belirlenmesi ve bu rolün güçlendirilmesi gerektiği de aşikârdır. Elde edilen bulgular, ayrıca, yerel halkın toplumsal süreçlere ve kararlara dâhil edilmesinin önemine dikkat çekerek, katılımcı bir yaklaşımın gerekliliğini de ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler:

Şırnak, Toplum, Yapı, Toplumsal Yapı, Sosyoloji.

Social Structure in Şırnak: Historical Development and Current Dynamics

ABSTRACT

It is important to examine the social structure and situation of Şırnak city center, which has been largely rebuilt very recently, from a sociological perspective. For this purpose, in this study, the main problems that stand out in areas related to the social structure in Şırnak and the primary dynamics that play a role in this have been addressed and analyzed in today's conditions. The study is based on the theoretical framework and the findings in the literature. The findings obtained were subject to detailed analysis in a wide range of areas, especially ethnic and religious structure and economic structure, as well as education status, health services, gender equality, youth employment and migration issues. This in-depth analysis provides a meaningful assessment of socioeconomic dynamics and helps us gain more information about the social structure. In other words, the study evaluates not only static data, but also how the data interacts with social conditions. The data obtained sheds light on the strategic planning process for local governments and relevant organizations, which plays a critical role in determining the steps to be taken to overcome social problems. As is known, studies focusing on a specific city not only provide an academic contribution, but also serve to better understand the needs of different groups in society. Therefore, while the study allows us to better understand the social structure and changes in Şırnak, it is also expected to provide guidance on future directions. In this context, it is also obvious that the roles of local actors in the transformation process of the social structure, should be determined, and this role should be strengthened. The findings also draw attention to the importance of including local people in social processes and decisions, and reveal the necessity of a participatory approach.

Keywords:

Şırnak, Society, Structure, Social Structure, Sociology.

Giriş

Toplumsal yapı kavramı, sosyoloji alanında oldukça önemli bir yere sahip olmasının yanı sıra, günümüzdeki toplumsal dinamikleri anlamak için anahtar bir bileşen olarak da öne çıkar. Bu, bireylerin toplumsal ilişkilerini ve sosyal yapının karmaşık dinamiklerini daha iyi kavrayabilmemiz adına kritik bir unsurdur. Toplumsal ilişkiler, normlar, değerler, kurumlar ve sosyal gruplar gibi birçok unsur, toplumsal yapıyı oluşturan önemli bileşenler arasında yer almaktadır. Bu kavramlar, toplumun karmaşık yapısını anlamak ve toplumsal değişimlerin etkilerini derinlemesine incelemek için kritik bir temel sağlar. Toplumsal yapının anlaşılması, bireylerin toplumsal hayata nasıl entegre olduklarını ve toplumsal normların bireyler üzerindeki etkilerini görmek açısından da büyük bir önem taşımaktadır. Böylece, sosyolojik çalışmalar, toplumsal yapının bileşenleri ve bu bileşenlerin etkileşimleri üzerine derinlemesine bir anlayış geliştirmeye katkıda bulunur. Bu da, toplumsal değişimin dinamiklerini daha sağlıklı bir şekilde analiz etmemizi sağlar.

Bu çalışmada, Şırnak şehrinin toplumsal yapısının tarihsel gelişimi ve güncel dinamikleri kapsamlı bir şekilde incelenerek bir analiz sunulmaktadır. Kuramsal çerçevede ve literatüre dayalı olarak tasarlanan bu çalışma, Şırnak'ın sosyal, ekonomik ve kültürel yapısını çok daha iyi anlamak ve analiz etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Aynı zamanda bölgenin toplumsal yapıdaki değişimini ve bu değişimlerin etkilerini daha net bir şekilde belirleyebilmek, etkili sosyal politikalar oluşturmak ve bölgenin genel toplumsal gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla taşınmaktadır. Araştırmamızın sonuçları ve önerileri, Şırnak'ın toplumsal yapısını anlamak ve geliştirmek isteyen araştırmacılar, karar vericiler, yerel halk ve uluslararası toplum için referans kaynağı olma ve bölgedeki sosyal ve kültürel gelişmelere ışık tutma niteliği taşımaktadır. Böylece, bu çalışma akademik anlamda değerli bir katkı sağlarken, pratik düzeyde de toplumsal dönüşümlerin daha iyi anlaşılmasına önemli bir zemin sunacaktır. Bu kapsamlı araştırmanın sağlayacağı bilgilere dayanarak, toplumsal gelişmelere yönelik daha bilinçli ve etkili adımlar atılabilecektir. Gelişen bu dinamik yapı ve değişim sürecinin gözlemlenmesi, Şırnak'ın geleceği açısından büyük bir önem arz etmektedir. Bu çerçevede çalışmada, sırasıyla Şırnak'ın coğrafi ve tarihsel arka planını ele alındıktan sonra toplumsal yapı kavramı üzerinde durulmaktadır. Ardından Şırnak'ta etnik ve dini yapı, ekonomik yapı ve istihdam konuları ele alınmaktadır. Daha sonra Şırnak'ta eğitim sistemi ve okuryazarlık oranları, sağlık hizmetleri ve iyileştirme çalışmaları, toplumsal cinsiyet ve kadın hakları konuları üzerinde durulmaktadır. Son olarak gençlik ve genç istihdamı ile göç ve mültecilik dinamikleri irdelenmektedir.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Toplumsal yapı araştırmalarının önemi bireylerin toplumda karşılaştığı farklı sorunları anlamak ve çözüm bulmada önemli bir rol oynamaktadır. Bu araştırmalar, toplumun fiziksel, kültürel, ekonomik ve sosyal yapılarını anlamak için gerekli verileri sağlar. Ayrıca toplumsal yapıyı anlamak, toplumun daha iyi bir şekilde yönetilmesine yardımcı olur. Bu araştırmalar neticesinde elde edilen bulgular, politika yapıcılar, karar vericiler, eğitimciler ve diğer toplumsal aktörler için çok önemlidir ve toplumsal gelişimde etkili olabilir. Diğer taraftan toplumsal sorunlara çözüm sunma, toplumsal yapı araştırmalarının temel amacıdır. Bu araştırmaların sonuçları, toplumsal adaletin sağlanması, yoksulluğun azaltılması, eğitim gibi alanlarda iyileştirmeler yapılması gibi toplumsal sorunlara çözüm sunabilir. Örneğin, eğitim sistemi üzerine yapılan araştırmalar eğitim kalitesini artırmak için çözüm önerileri sunabilir. Bu nedenle, toplumsal yapı araştırmalarının, toplumsal sorunlara çözüm sunmada hayati bir rolü vardır.

Şırnak'ın toplumsal dinamiklerini anlamak amacıyla yapılan bu çalışma, Şırnak ve bölgedeki sosyal, ekonomik, kültürel ve demografik değişimlerin ve dinamiklerin tam olarak anlaşılması açısından kritik bir öneme sahiptir. Bu çerçevede gerçekleştirilen araştırma, hem yerel hem de ulusal düzeyde sosyolojik meselelerin daha etkili bir şekilde ele alınmasına ve kavranmasına katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Ulaşılan bulgular, Şırnak'ın toplumsal yapısındaki mevcut sorunlara yönelik etkin ve kapsamlı politika önerilerinin geliştirilmesi amacıyla kullanılacak ve böylece sorunların kökenine inerek daha etkili çözüm yolları arayışına temel oluşturacaktır. Bu çalışmanın bulguları, Şırnak'ın toplumsal yapısını geliştirmeyi amaçlayan araştırmacılar, politika yapıcılar, yerel halk ve uluslararası topluluk gibi çeşitli aktörler için bir referans kaynağı sağlamayı hedeflemektedir. Böylece, bölgedeki sorunlar daha sağlıklı bir şekilde tespit edilecek ve bu sorunlara yönelik somut çözüm önerileri geliştirilecektir. Şırnak'ı anlama ve geliştirme çabaları, toplumsal bir hedef olarak tüm bireylerin ortak çıkarı ve sorumluluğu olarak değerlendirilmekte ve bu doğrultuda hareket edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Şırnak'ta gerçekleştirilecek her türlü sosyal reform ve kalkınma adımı, bölgeye fayda sağlayacak ve toplumsal kaynaşmayı arttırarak, burada yaşayan bireylerin yaşamlarına katkıda bulunacaktır. Bu süreç, sadece bölgesel düzeyde değil, aynı zamanda bireylerin yaşam kalitelerini arttırmayı da amaçlamaktadır.

1. Şırnak'ın Coğrafi ve Tarihsel Arka Planı

Şırnak, Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan bir vilayet olarak coğrafi konumu itibarıyla, Irak ve Suriye sınırlarına bitişik bir konumda bulunmaktadır. Tarihsel olarak, bölgenin pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış olması, Şırnak'ın kültürel çeşitliliğinin zenginliğine katkıda bulunmuştur. Aynı zamanda tarihte önemli ticaret yollarının yakınında olması Şırnak'ın ekonomik ve sosyal yapılanmasını önemli oranda etkilemiştir. Şırnak, bölgenin jeopolitik önemini belirlemede oldukça büyük bir rol oynamaktadır (Yaman, 2022, s.759). Özellikle Irak ve Suriye sınırlarıyla komşu

olması, bölgedeki dış ilişkiler üzerinde etkili olan son derece önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Bu durum, yalnızca uluslararası politikaların şekillenmesinde etkili olmakla kalmayıp, aynı zamanda ticari ilişkiler üzerinde de belirleyici bir nitelik kazandırmaktadır; bu da, bölgedeki ticari faaliyetlerin dinamiklerini derinden etkilemektedir. Şırnak'ın dağlık arazi yapısına sahip olması, bölgedeki tarım ve hayvancılık faaliyetlerini derin bir şekilde etkilemiş ve böylece bölgenin ekonomik yapısını şekillendirmiştir. Bu özellikler, tarım ürünlerinin yetiştirilmesi ve hayvan yetiştiriciliği konusunda da, coğrafi yapının sunduğu olanaklarla sınırlı olarak belirli bir düzlemde gelişim göstermektedir (Denli, 2023, s.2). Ayrıca, bölgenin iklim koşulları, tarım ve hayvancılığın hangi türlerinin yapılabileceğini etkileyen bir diğer önemli unsur olarak karşımıza çıkmaktadır ve bu durum, bölgenin ekonomik aktiviteleri üzerinde de büyük bir etki bırakmaktadır. İklim koşulları, yalnızca belirli ürünlerin yetiştirilmesinin yanı sıra, aynı zamanda hayvanların beslenme şekillerinin belirlenmesinde de kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, coğrafi ve iklimsel koşullar, Şırnak'ın ekonomik yaşamını şekillendiren temel unsurlar arasında yer almaktadır ve bu unsurların arasında sağlıklı bir denge tesis edilmesi büyük bir önem taşımaktadır.

Şırnak ve yakın çevresi, çeşitli medeniyetlerin izlerini bünyesinde taşıyan tarihi ve kültürel bir yerleşim alanı olarak dikkat çekmektedir. Bu bölge, tarih boyunca pek çok farklı kültürel grubun bir araya gelerek etkileşimde bulunmasına tanıklık etmiş ve bu durum, zengin bir mirasın oluşmasına olanak sağlamıştır. Persler, Romalılar, Bizanslılar ve Araplar gibi önemli topluluklar burada yaşamış, kültürel etkileşimler aracılığıyla birbirlerine katkıda bulunmuşlardır. Bu etkileşim, bölgenin kültürel yapısının gelişiminde önemli rol oynamıştır. Geçmişte meydana gelen büyük göç hareketleri ve belirleyici siyasi gelişmeler (Gülenç, 2022, s.8), Şırnak'ın toplumsal yapısının derinlemesine, önemli ve köklü değişimlere uğramasına neden olmuştur. Bu tarihi süreçleri anlamak ve korumak, yalnızca geçmişe duyulan bir saygıyı ifade etmekle kalmaz, aynı zamanda gelecekte çıkarılabilecek dersleri öğrenmemiz için de bir fırsat sunmaktadır. Bu nedenle, Şırnak'ın karmaşık ve çok yönlü geçmişini titizlikle incelemek, bu değerli kültürel mirası yaşatmak, toplum olarak hepimizin en önemli ortak sorumluluğu gibi gözükmektedir. Kültürel mirası korumak, bu şehirdeki tarihsel izlerin geleceğe taşınması açısından büyük bir önem taşımaktadır. Böylesi bir misyonu yerine getirmek için herkesin üzerine düşen görevi üstlenmesi gerekmektedir.

2.Toplumsal Yapı Kavramı ve Şırnak'ın Toplumsal Yapısı

Toplumsal yapı, bir toplumun bireyleri arasındaki ilişkilerin düzenlenmesinde rol oynayan kurallar, normlar, sosyal roller ve kurumları kapsar (Alkan & Solmaz, 2024, s.86). Bu kavram, aynı zamanda toplumdaki sosyal düzenin ve hiyerarşinin anlaşılmasına da katkıda bulunur. Kuramsal çerçevede ise toplumsal yapı, işlevselliği, etkileşimi, değişimi ve katmanlaşmayı içeren çeşitli teorilerle incelenir. Toplumsal yapı, toplumdaki farklı sosyal gruplar arasındaki ilişkilerin ve bu ilişkilerin belirli düzenlemeler, normlar ve kurallar doğrultusunda sürdürülmesini ifade eden önemli bir kavramdır (Bozdağ, 2023, s.168). Bu yapı, bireylerin sosyal yaşamlarını ve etkileşimlerini de önemli derecede etkileyerek, toplumun dinamiklerini şekillendiren temel bir unsur haline gelmektedir. Toplum içerisindeki her birey ve grup, çeşitli sosyal etkileşimler aracılığıyla belirli bir rol üstlenmekte, bu durum toplumsal yapının karmaşık bir form kazanmasına neden olmaktadır. Bu kavram, toplumun yapısını oluşturan çeşitli unsurların bir araya gelmesi sonucu karmaşık bir biçimde ortaya çıkmakta ve belirli bir düzen içinde işler hale gelmektedir. Sosyal sınıf, aile, eğitim, kültür gibi unsurlar, toplumsal yapıyı oluşturan temel ve vazgeçilmez bileşenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu unsurlar arasındaki etkileşim, toplumsal dinamikleri şekillendirirken, ayrıca bireylerin kimliklerini ve günlük deneyimlerini de önemli ölçüde etkilemektedir. Dolayısıyla, toplumsal yapı, sürekli bir evrim içerisinde yer alır, değişimlere açık durumdadır ve bu süreçte her bir birey ile sosyal grup, bu yapının içerisinde farklı roller ve sorumluluklar üstlenmektedir. Bu, toplumsal ilişkilerin çeşitlenmesine yol açarak, toplumun genel yapısını daha zengin hale getirirken, bireylerin toplumsal yaşamlarını derinleştirir ve çoğaltır (Sarigül, 2024, s.4). Bu çeşitlilik, bireylerin sosyal etkileşimlerinde yeni boyutlar açar, toplumsal deneyimlerini zenginleştirir ve farklı bakış açıları kazandırarak, sosyal yapı içerisinde dinamik bir denge oluşturur.

Toplumsal yapı, insanların bir araya geldiği ve paylaşımlarını gerçekleştirdiği karmaşık bir sistem olup, ekonomik, politik, dini ve kültürel unsurların bir araya gelmesiyle oluşur. Bu yapı, toplumu meydana getiren farklı dinamiklerin birbirleriyle etkileşim içerisinde ortaya çıkmasını sağlar. Bu önemli unsurlar, toplum içindeki çeşitli grupları ve bireyleri derinden etkileyen belirleyici ve hayati faktörlerdir. Ekonomik yapı, sosyal statü, cinsiyet rolleri, etnik köken, eğitim düzeyi ve yaşam standartları gibi unsurlar, toplumsal yapıyı oluşturan ve onu meydana getiren temel yapı taşları arasında yer alır (Korkusuz, 2021, s.23). Bu unsurların her biri, toplumun işleyişini ve bireylerin yaşamlarını farklı yönlerden etkileyerek, sosyal dinamiklerin biçimlenmesine ve gelişmesine katkı sağlar. Toplumda bulunan zengin çeşitlilik, bu unsurlar arasındaki etkileşimler sayesinde daha da artar, derinleşir ve gelişir. Toplumsal yapı, sadece bu unsurların toplamından ibaret olmamakla birlikte; aynı zamanda bu unsurlar arasındaki karşılıklı ilişkiler ve etkileşimler de büyük bir öneme sahiptir. Her bir unsur, kendi içinde dinamik ve değişken bir yapı sunarken, aynı zamanda diğer unsurlarla da sürekli bir etkileşim içinde bulunur. Bu etkileşimler, toplumun gelişiminde ve dönüşümünde kritik bir rol oynamaktadır. Bu nedenle, toplumsal yapının karmaşıklığını tam anlamıyla kavrayabilmek için, unsurlar arasındaki bağlantıları, karşılıklı etkileşimleri ve bağımlılıkları göz önünde bulundurmak son derece önemlidir. Bu kapsamda, söz konusu yapıların nasıl çalıştığını ve birbirlerini nasıl etkilediklerini anlamak, toplumsal dinamiklerin daha iyi değerlendirilmesini sağlar. Görüldüğü gibi toplumsal yapıyı anlamak onun birbirinden farklı boyutlarını irdelemekle mümkündür. Bu çerçevede Şırnak'ın toplumsal yapısını da anlamak, onun etnik ve dini yapısını, ekonomik yapısı ve istihdam durumunu, eğitim sistemi içerisindeki konumunu, sağlık

hizmetleri alanındaki görünümünü, toplumsal cinsiyet ve kadının konumunu, gençlik alanıyla ilgili çalışmaları ve mültecilerin bir portresini ortaya koymakla mümkündür.

Şırnak'ın toplumsal yapıyı karakterize eden kavram aşirettir. Aşiret kavramı, genellikle aynı soydan gelen ve ortak bir lider ya da reis tarafından yönetilen insan gruplarını ifade etmektedir. Aşiretler, genellikle belirli bir coğrafi bölgede yerleşik olarak yaşarlar ve kendi içlerinde belirli bir hiyerarşik yapıya sahiptirler. Aşiretler arasında sıkı bağlar bulunur ve genellikle aynı aşirete mensup olmanın getirdiği sorumluluk ve dayanışma duygusu ön plandadır. Ayrıca aşiretler genellikle geleneksel kültürel pratiklere bağlıdırlar ve belirli ekonomik faaliyetlerde bulunurlar. Aşiretlerin doğal yaşam tarzlarına uygun olarak hayvancılıkla uğraşmaları, ekonomik gelirlerinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Tarım ve hayvancılık faaliyetleri, aşiretlerin geçim kaynaklarından biri olmakla birlikte, aile içi ilişkileri ve toplumsal yapısını da etkilemektedir. Aşiretlerinin sosyal ve kültürel özellikleri, geleneklere sıkı sıkıya bağlı olmaları, aile ve cemaat yapısının güçlü olması, aşiret reisinin otoriter bir konuma sahip olması ve aşiret fertlerinin birbirlerine olan bağlılıkları ile karakterize edilir. Aşiretler, kendi içlerinde sıkı bir hiyerarşi yapısına sahiptir ve bireyler arasındaki ilişkiler belirli kurallar çerçevesinde yürütülür. Kültürel olarak, aşiretlerin geleneksel yaşam tarzları, düğünler, doğumlar ve cenaze törenleri gibi özel ritüeller ile devam etmektedir. Aşiret içi ilişkiler, genellikle aile reisinin otoriter liderliği altında şekillenir. Aşiret üyeleri arasında hiyerarşik bir yapı mevcuttur ve bu hiyerarşi genellikle yaşlılara ve tecrübeli üyelere saygı duyularak sürdürülür. Ayrıca aşiret içindeki ilişkilerde kadınların ve gençlerin sosyal konumu da belirli kurallar çerçevesinde belirlenir ve bu kurallara riayet edilir (Ateş Burç, 2024, s.37-39). Söz konusu tanımlamalar Şırnak'ta bulunan aşiretlerle de örtüşmektedir. Şırnak'ın coğrafi yapısı, dağlık ve engebeli bir araziye sahiptir, bu da yerleşim düzenini etkilemiş ve insanların arazi şartlarına uyumlu olarak toplumsal yapılanmalara yönelmesini beraberinde getirmiştir. Bu tür koşullarda şekil kazanmış olan aşiretler genellikle dağlık alanlara yerleşmişlerdir ve bu durum aşiret mensuplarının birbirleriyle yakın ilişkiler içinde olmalarına olanak sağlamıştır.

Merkezden ziyade yakın çevresinde öne çıkan aşiretler, yüzyıllarca kendilerine has dinamiklerle günümüze kadar ulaşmıştır. Örneğin merkeze çok yakın mesafede bulunan Kumçatı beldesindeki Batuyan aşireti (bünyesinde Kiçi ve Tayî aşiretlerini de barındırmaktadır), geçmiş dönemlerdeki kadar etkili olmasa da, çatı aşiret olarak varlığını devam ettirmektedir. Ayrıca Goyan Aşireti, yerleşim yeri, aşiret yapılanması ve tarihteki rolü bağlamında aşireti gerçek anlamda karakterize eden önemli bir yapılanmadır (Yaman, 2024/b, s.183-185). Merkezde bulunan ve adına 'Şırnak Aşireti' denilen isimlendirmenin ise zorlama bir tanımlama olduğu düşünülmektedir. Zira aşiret olma özelliklerinden yoksun olduğu; aşiretin aynı soydan gelme ve aynı ülkü etrafında birleşme ile aynı kurallara tabi olma konusundaki kriterleri içermediği görülmektedir. Aşireti oluşturan unsurlardan, gerek merkezde bulunan Dûdanî, Biligî, Xolomerî ve Cafirî gibi kesimler, gerekse yakın köyleri kapsayan Berwarî, Bindurî ve Balaruî gibi yapılanmalar birbirinden farklı kesimlerdir ve her biri, geçmişten beri kendilerini var etme mücadelesinin bir sonucu olarak oluşan birer kümelenmedir. Ayrıca her bir kesim diğerlerinden farklı olduğu iddiasındadır. Söz konusu aşiret tanımlanmasına veya iddiasına duyulan gereksinim, etrafında bulunan ve *aşiret* olarak karakterize edilen yapılanmalara benzemek, birlik oluşturarak etkili bir güç haline gelmek, kültürel dayanaklar bulmak/oluşturmak ve güncel ilişkileri domine etmek gibi niyetlerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Çünkü aşiretlerin toplumsal ve siyasi rolü, Şırnak bölgesinde oldukça etkilidir. Aşiretler bireylerin toplumsal yaşamında belirleyici bir rol oynar ve sosyal yapının şekillenmesinde önemli bir faktördür. Ayrıca, aşiretlerin siyasi etkisi de göz ardı edilemez. Bölgesel ve yerel siyasette aşiretlerin etkinliği oldukça belirgindir ve karar alma süreçlerinde önemli bir rol oynarlar. Bu durum, bölgenin sosyo-politik yapısını etkiler ve yönetimde söz sahibi olmalarını sağlar.

3.Şırnak'ta Etnik ve Dini Yapı

Şırnak, Türkiye'nin güneydoğusunda yer alan, coğrafi konumu ile dikkat çeken ve çoğunlukla yoğun olmayan bir nüfus yapısına sahip bir il olarak ön plana çıkmaktadır. Şırnak'ın demografik yapısı, günümüzde homojen bir görüntü sergilese de yakın dönemlere kadar farklı etnik unsurların bir arada yaşadığı bir yer olmuştur. Etnik olarak Kürtler ve Ermeniler, dinsel olarak da Hristiyanlığın çeşitli mezheplerine mensup kesimler ve Müslümanlar yüzyıllarca bir arada yaşamıştır. Bu durum, Şırnak'ın kültürel mozağini zenginleştiren önemli bir unsur olmaktadır. Özellikle, dinî grupların varlığı durumu ise önemli bir unsur olarak Sünnî İslam'a dayanmaktadır. Sünnî İslam, Şırnak halkının neredeyse tümü tarafından benimsenmiş olup, bu durum ilin dini yapısını belirleyen ve şekillendiren kritik bir faktör haline gelmiştir. Kısacası, Şırnak, etnik ve dini çeşitliliği ile dikkat çeken, bu yapısı sayesinde kendine özgü bir kimlik kazanmış bir il olma özelliği taşımaktadır (Bilen & Rençber, 2024, s.221). Bu zengin kültürel harmanlamayla, bölgenin sosyal yapısı da farklı etnik ve dini grupların bir arada yaşadığı bir mozaik halini almıştır.

Şırnak ilinde nüfusun genellikle dağlık, engebeli ve zorlu bölgelerde yoğun olarak bulunduğu ve burada yaşadığı açık bir şekilde görülebilir (Yaman, 2024/a, s.345). Bu dağlık araziler ve etrafı yüksek tepelerle çevrili olan bölgelerde, geleneksel kültür ve özgün yaşam tarzı oldukça belirgin bir şekilde sürdürülmekte ve yaşatılmaktadır (Korkmaz, 2024, s.39). Bu zengin kültürel miras, müzikten edebiyata, giyimden yemek kültürüne kadar birçok alanda kendini açık bir biçimde göstermektedir ve bu alanlar, yerel halkın hayatında önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, kent merkezi ve çevresinde de nüfusun genel olarak tarım ve hayvancılıkla uğraştığı geniş bir biçimde bilinmektedir. Tarım faaliyetleri ile hayvancılık, geleneksel yaşamın vazgeçilmez unsurlarından biri olarak, yerel ekonominin temel taşlarından birisini oluşturmaktadır. Aynı zamanda bu tarımsal ve hayvansal üretim, bölge halkının geçim kaynağını sağlamaktadır ve onların sosyal durumlarını da doğrudan etkilemektedir. Çok kültürlü nüfusun yapısı, ilin toplumsal dokusunu ve sosyal

etkileşimlerini belirleyen en önemli faktörlerden birisidir; bu durum, aynı zamanda kültürel etkileşimi de beraberinde getirmekte ve bu etkileşim, toplumun sosyal dinamiklerini şekillendirmekte ve güçlendirmektedir.

Şırnak ilinde dinî grupların varlığı ve etkileri, kentin toplumunun tüm katmanlarında çok belirgin bir şekilde kendini göstermektedir. Şehrin genelinde itikadî çerçevede Sünni İslam, ameli çerçevede ise Şafii mezhebi, özellikle hâkim olan dinî inanç ve anlayış olarak başı çekmektedir (Bayram, 2022, s.49); bu durum, yerel halkın büyük bir çoğunluğu tarafından benimsenmiş ve oldukça kabul görmüştür. Sünni İslam'ın bu denli yaygın olması, ilin dini norm ve değerlerinin belirlenmesinde son derece önemli bir rol üstlenmektedir. Bunun yanı sıra, farklı dinî grupların varlığı ve etkileri, Şırnak'ın sosyal yapısını ve günlük yaşantısını en temel öğelerden biri olarak şekillendirmeye devam etmiştir. Dinî yapıların toplum üzerindeki etkisi, toplumsal ilişkilerin gelişiminde ve insanların birbirleriyle olan etkileşimlerinde önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum, toplumda dayanışma ve yardımlaşma gibi gelenekleri beslemekte ve sosyal uyumu artırarak insanları bir araya getirmektedir. Ayrıca, dinî aktiviteler, yerel kültürün önemli bir parçası haline gelmiş ve farklı etkinlikler aracılığıyla toplumsal bağlılıkları güçlendirmiştir. Böylelikle, dinî grup ve akımlar, toplumsal yaşamın merkezinde yer almakta ve Şırnak ilinin kimliği üzerinde kalıcı izler bırakmaktadır. Şırnak'taki dinî çeşitlilik (Baltacı & Aytemir, 2024, s.11), geçmiş dönemlerde olduğu gibi günümüzde de toplumsal zenginliği artırırken, farklı inançların bir arada varlık gösterdiği bir ortam oluşturmakta, bu durum ise zamanla kültürel etkileşimleri beraberinde getirmektedir. Dinî gruplar arası ilişkiler, kardeşlik ve hoşgörü gibi değerleri öne çıkararak şehirdeki sosyal dinamikleri olumlu yönde etkilemekte ve toplumsal huzuru desteklemektedir.

4.Ekonomik Yapı ve İstihdam

Şırnak, mevcut ekonomik yapısı ve istihdam konuları açısından belirli zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu zorluklar, bir dizi sosyal ve ekonomik sorunların da ortaya çıkmasına yol açarak bölgenin gelişimini sınırlamaktadır. İldeki tarım ve hayvancılık faaliyetleri, özellikle dağlık ve kırsal kesimlerde yer almaktadır. Ancak su kaynaklarının yetersizliği ve verimlilik konusunda yaşanan sorunlar nedeniyle bu faaliyetler sınırlı bir düzeyde kalmakta ve arzu edilen verimi sağlamakta sürekli olarak güçlük çekilmektedir. Ek olarak, sanayi ve ticaret faaliyetleri genellikle küçük ölçekli işletmeler tarafından yürütülmektedir. Bu durum, bölgede yeterli istihdamın yaratılmamasına neden olmakta ve ekonomik büyümenin önünde ciddi engeller oluşturmaktadır. Sonuç olarak, bu olumsuz durum, bölgedeki işsizlik oranlarını artırmakta ve göç eğilimlerini ciddi anlamda tetiklemektedir. Nitekim birçok insan daha iyi yaşam şartları ve iş olanakları arayışı içinde farklı bölgelere göç etme eğilimindedirler (Öcal ve diğ. 2011, s.62). Bu göç, sadece ekonomik faktörlerden kaynaklanmakla kalmayıp aynı zamanda sosyal unsurlara da dolaylı yoldan etki etmektedir.

Şırnak'ın tarım ve hayvancılık sektörü, ilin ekonomik yapısında son derece önemli bir rol oynamaktadır ve bu sektör, yerel halkın sosyal ve ekonomik yaşamında kritik bir konumda bulunmaktadır. Tarım ve hayvancılık, yakın geçmişe kadar da birçok birey için geçim kaynağının büyük bir bölümünü oluşturmakta ve pek çok insana iş imkânı sunmakta iken günümüzde bu özelliğinden uzaklaşmış bulunmaktadır. Günümüzde yoğun olmasa da buğday, arpa, mercimek, çeşitli meyve ve sebzeler gibi tarımsal ürünlerin üretimi gerçekleştirilmektedir; ayrıca küçükbaş ile büyükbaş hayvancılık faaliyetleri de kısmi şekilde de olsa icra edilmektedir. Ancak, tarım ve hayvancılıkla uğraşan çiftçiler, çeşitli doğal ve ekonomik zorluklarla karşılaşmaktadır. Su kaynaklarının kısıtlılığı, verimlilik sorunları ve iklim değişikliği gibi faktörler, tarım ve hayvancılığın sürdürülebilirliğini ciddi anlamda tehdit eden başlıca sebepler arasında yer almaktadır (Yılmaz, 2023, s.33). Bu sektörde çalışan bireylerin gelir düzeyinin genellikle düşük olması, onların ekonomik zorluklarla başa çıkabilmeleri için modern tarım teknikleri ve etkili pazarlama stratejileri konusunda desteklenmelerinin gerekliliğini ortaya koymaktadır (Gümüş, 2023, s.70). Tarımın geleceğini kurtarabilmek adına bu alanda daha fazla kaynak, eğitim imkânı ve teknik destek sağlanması oldukça önemlidir. Yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının bu konudaki katkıları, Şırnak'ın tarımsal potansiyelinin geliştirilmesinde büyük rol oynamaktadır.

Şırnak'ın güvenlik nedeniyle birçok bölgesinin yasaklı olması, yörede tarih boyunca sergilenen tarım ve hayvancılığa dair faaliyetlerin gerçekleşmesinin önünde önemli bir engel oluşturmaktadır. Köylerine gidemeyen vatandaşlar topraklarını ekip biçme faaliyetlerinden uzaklaştıkları gibi hayvan yetiştirme pratiklerinden de uzak kalmaktadırlar. Güvenlik nedeniyle geliştirilen koruculuk sistemi, işsizliğin de had safhada olması sebebiyle, yaklaşık son yarım asır boyunca vatandaşların asgari ücretin altında bir rakamla çalışmalarına yol açmaktadır. Temel bir geçim kaynağı olarak görülen koruculuk aylığı halkın ekonomik yönden yerinde saymasını beraberinde getirmektedir. Geçim sıkıntılarını aşmak üzere halkın yöneldiği mekanizmalardan biri de sosyal yardımlardır. Şırnak'ta halkın önemli bir kısmının sosyal yardımlardan faydalanması esasen düşük düzeydeki ekonomik yapının önemli bir göstergesi olarak öne çıkmaktadır.

Şırnak'taki sanayi ve ticaret faaliyetleri, genel olarak küçük ölçekli işletmeler tarafından yürütülmektedir ve bu durum, bölgenin ekonomik yapısını bütün olarak şekillendirmektedir. Tekstil, gıda, kömür gibi önemli sektörlerde faaliyet gösteren çeşitli işletmeler ve atölyeler, burada yer almakta ve bölgedeki istihdamın bir kısmını sağlamaktadır. Diğer taraftan geliştirilecek projelerle inanç turizmini harekete geçirme potansiyeli söz konusu iken (Bakır Ertaş, 2022, s.14) bu alanda etkili girişimlerde bulunulmaması nitelikli istihdam yaratmasını engelleyen önemli bir sorun olarak karşımızda durmaktadır. Altyapı eksikliği, finansman sorunları, yetersiz kalitedeki hizmetler ve pazar erişimindeki zorluklar, bölgedeki ekonomik gelişimi olumsuz etkilemekte ve bu durum iş yapmayı zorlaştırmaktadır. Özellikle gençlerin iş bulma zorunluluğu, bu mevcut sorunların daha da derinleşmesine ve karmaşık hale gelmesine neden olmaktadır. Sınır ticaretinde legal olmayan

yöntemlere başvurulması sınır boyunca güvenlik önlemlerinin ileri düzeye taşınmasını beraberinde getirmektedir (Hamidi, 2024, s.25). Ayrıca Şırnak merkezi civarında çıkarılan kömür madeninin işletmesi ile gelen gelirin ve gümrük kapısı üzerinden sağlanan sınır kapılarındaki giriş çıkışların büyük oranda halka yansımaması büyük bir eksiklik olarak düşünülmektedir. Sonuç olarak, bu tür durumlar genç işsizliğini artırmakta ve dış göçü hızlandırarak, insanların farklı şehirlere göç etmesine ve yer değişikliğine neden olmaktadır. İlin sanayi ve ticaret potansiyelinin sürdürülebilir bir şekilde geliştirilmesi amacıyla, yatırım teşvikleri, teknik destek programları, pazarlama stratejileri ve benzeri çeşitli faaliyetlerin hayata geçirilmesi büyük bir gereklilik haline gelmiştir. Bu tür önlemler, bölgedeki ekonomik canlılığı artıracak ve işsizliği azaltma yönünde kayda değer ve önemli adımlar atılmasını sağlayacaktır (Yeşilçimen, 2021, s.47). Ayrıca, yerel halkın yaşam standartlarının iyileştirilmesi için oluşturulacak projeler, geride kalan sorunların üstesinden gelinmesine yardımcı olabilecek ve toplumsal dayanışmayı güçlendirebilecektir. Ekonomik kalkınma ile birlikte, toplumsal refahın da artacağı, yatırımcıların bölgeye ilgisinin daha da yükselebileceği öngörülmektedir. Bu bağlamda, bölgedeki potansiyelin iyi bir şekilde değerlendirilmesi ve tüm paydaşlar tarafından koordine edilmesi büyük önem arz etmektedir.

Öte yandan Şırnak merkezine uzak olmayan Gabar dağında, çıkarılmaya başlanan petrol miktarının giderek arttığı ve yakın zamanda Şırnak merkez ve çevresinin ekonomisine önemli oranda ivme kazandıracağı belirtilmektedir (Akşam Gazetesi, 2024). Özellikle bölgenin kronik sorunlarından bir olarak öne çıkan işsizliğin azalmasına katkı sunacağı üzerinde durulmaktadır.

5.Eğitim Sistemi ve Okuryazarlık Oranları

Şırnak'ta eğitim sistemi devlet tarafından açılan eğitim kurumlarında yürütülmektedir. İl genelinde her kademede okullar bulunmaktadır. 2023-2024 Eğitim öğretim sezonu itibarıyla net toplamı dikkate alınarak ortaya konulan okullaşma oranları tablosu şu şekildedir; okul öncesinde % 84,27, ilkokulda % 94,37, ortaokulda % 86,14, liselerde % 75,21'dir (istatistik.meb.gov.tr). Bununla birlikte, eğitim altyapısının yetersiz olduğu bölgeler de mevcuttur. Özellikle dağlık ve kırsal alanlarda okul ve eğitim imkânlarının kısıtlı olduğu bilinmektedir. Okuryazarlık oranlarına gelince, Şırnak'ta genel olarak Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Özellikle kadınların okuryazarlık oranı, erkeklere kıyasla daha düşüktür (Özcan Elçi, 2022, s.702). Bu durum eğitimde fırsat eşitsizliğine yol açmaktadır, çünkü kız çocuklarına eğitime erişim konusunda ciddi engeller bulunmaktadır.

Şırnak'ta eğitim altyapısı genellikle şehir merkezlerine odaklanmış bir yapı sergilemektedir. Bu durum, kırsal alanlarda eğitim imkânlarının kısıtlı kalmasına ve dolayısıyla büyük bir adaletsizliğe neden olmaktadır (Gümüş, 2023, s.70). Kırsal bölgelerdeki okullarda, okul binalarının fiziki koşulları ve donanımlarıyla ilgili olarak çeşitli eksiklikler ve sorunlar gözlemlenmektedir. Bazı okullar, derslik sayısının yetersiz olması ve teknik donanımın eksikliği gibi nedenlerden dolayı eğitim kalitesini önemli ölçüde olumsuz yönde etkilemektedir. Üstelik ulaşım sorunları yaşayan öğrencilerin okula erişim konusunda ciddi zorluklar yaşadığı da bilinen bir gerçektir. Ulaşımın güç olduğu bu durum, öğrencilerin okula gidebilme potansiyelini azaltmakta ve eğitimlerine katılmalarını büyük ölçüde engellemektedir. Bu bağlamda, eğitimde eşitlik sağlanabilmesi için, kırsal alanlardaki okulların alt yapılarının iyileştirilmesi ve ulaşım imkânlarının artırılması büyük önem taşımaktadır. Bu şekilde, tüm öğrencilerin eğitim haklarını daha iyi bir şekilde kullanabilmeleri için gerekli olan koşulların oluşturulması büyük önem taşımaktadır.

Okuryazarlık konusunda önemli etkenlerden biri, şüphesiz ki kültürel bir saik olarak toplumda konuşulan dilin Kürtçe, eğitim dilinin ise Türkçe olmasından kaynaklanmaktadır. Küçük çocukların ailelerinde konuşulan dili bir tarafa bırakarak resmi dile alışıp eğitimde derinleşmeleri güç olmaktadır (Erdem, 2011, s.147). Bu durum çocukların eğitim almalarına ket vurduğu gibi onların eğitimlerini ileri düzeye taşımalarına da engel oluşturmaktadır.

Şırnak'ta okuryazarlık oranlarının genel olarak düşük olduğu bilinmektedir ve bu durum, birçok sosyal ve ekonomik faktörün birleşiminin bir sonucudur. Özellikle kırsal bölgelerdeki okuryazarlık oranları, genel ortalamaların çok altında kalmaktadır bu da toplumsal gelişimi olumsuz şekilde etkileyerek, bireylerin ve ailelerin potansiyellerini kullanmalarını engellemektedir. Kadınların okuryazarlık oranı, erkeklere kıyasla daha geridir; bu durum, eğitim fırsat eşitsizliğine yol açan önemli bir neden olarak öne çıkmaktadır. Kadınların eğitime erişimi, genellikle çeşitli engeller ve yerleşik sosyal normlar nedeniyle ciddi biçimde kısıtlanmaktadır. Kız çocuklarının eğitime erişim konusundaki pek çok engel ve zorluklar, okuryazarlık oranlarında cinsiyet temelli bir farklılık ve adaletsizlik meydana getirmektedir (Ahmetoğlu, 2022, s.22). Bu bağlamda, eğitimde fırsat eşitsizliğinin giderilmesi ve okuryazarlık oranlarının artırılması amacıyla, kapsamlı ve etkili politikaların bir an evvel uygulanması büyük bir gereklilik arz etmektedir. Eğitimin yaygınlaştırılması, özellikle kadınlar ve kız çocukları için hayati bir öneme sahip olup, bu konuda atılacak her adım, gelecekteki sosyal ve ekonomik kalkınmanın temelini oluşturacaktır.

6.Sağlık Hizmetleri ve İyileştirme Çabaları

Şırnak ilinde genel olarak sağlık hizmetlerinin yetersizliği öne çıkmaktadır. Öyle ki Şırnak'ta sağlık olanakları nüfus büyüklüğünün gerisinde kalmaktadır (Denli, 2023, s.81). Tam teşekküllü hastanenin bulunmaması tedaviler için dışarıya gidilmesini zorunlu kılmaktadır. Ancak sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi amacıyla bir dizi çaba gösterilmektedir. Bu çabalar, hastanelerin yenilenmesi, tıbbi cihaz ve ekipmanların modernize edilmesi, sağlık personelinin eğitimi ve istihdamı gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır. Ayrıca, halk sağlığının korunması ve teşvik edilmesi amacıyla bölgede

sağlıklı yaşam programları ve aşı kampanyaları düzenlenmektedir. Diğer taraftan halk sağlığında geleneksel bilgiler ağırlığını korumakta, bitkisel tedavi yollarına sıklıkla başvurulmaktadır (Ölgen, 2022, s.63). Bir taraftan alternatif tıp alanıyla ilgili geleneksel usuller devam ederken diğer taraftan sağlık kurumları üzerinden tedavi olmaya dair eğilimler büyük artış göstermektedir.

Şırnak ilinde sağlık altyapısı, nüfus oranına göre genel anlamda yetersiz bir durumda bulunmaktadır. Birçok köy ve kırsal alan, sağlık hizmetlerine erişim konusunda ciddi ve önemli sıkıntılar yaşamaktadır. Özellikle, bu bölgelerde hastaneye ulaşmak oldukça güç olmaktadır. Hastane ve sağlık merkezi eksikliği, yetersiz tıbbi donanım ve ilaç teminindeki güçlükler, uzman doktor ve hemşire eksikliğinden kaynaklanan sorunlar, sağlık altyapısının eksik kaldığını göstermektedir (Denli, 2023, s.81). Bu durum, halk sağlığını tehdit eden bir unsur haline gelmekte ve sağlık hizmetlerinin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Hastaların tedavi süreçleri uzamakta, acil durumlar gerektiğinde müdahale yapılamamakta ve bu da toplumsal sağlık sorunlarına yol açmaktadır. Sağlık hizmetlerinde yaşanan bu aksaklıklar, yerel halkın yaşam kalitesini düşürmekte ve birçok hastanın sağlığını tehlikeye atmaktadır.

Merkezde bulunan sağlık hizmetlerine erişimdeki başlıca sorunlar arasında coğrafi uzaklık, ekonomik güçlükler, kültürel faktörler ve sosyal normlar oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Özellikle dağlık ve kırsal bölgelerde yaşayan halk, sağlık merkezlerine ulaşmakta büyük sıkıntılar yaşamakta ve zaman zaman bu durum ciddi sağlık sorunlarına neden olabilmektedir. Bu nedenle, yerel halkın sağlık hizmetlerine erişimi, sadece bireysel sağlık durumları açısından değil, aynı zamanda toplumsal sağlık açısından da son derece kritik bir önem taşımaktadır. İstenilen sağlık hizmetlerine erişim, bu bölgelerdeki bireyler için hayati bir ihtiyaçtır ve bu zorluklar, sağlıklı bir toplum yapısının oluşmasını engelleyerek, sağlık sisteminin etkili bir şekilde işlemlerini olumsuz yönde etkilemektedir (Tekin, 2024, s.120). Sosyal normlar ve ekonomik durumlar, ailelerin sağlık hizmetlerine erişimini daha da zorlaştırarak, bu sorunların üstesinden gelme çabalarını ve stratejilerini derinden etkilemektedir. Bu bağlamda, yerel yönetimlerin ve sağlık politikalarının, bu zorlukları aşabilmek için daha etkili ve hedef odaklı çözümler geliştirmesi gerekmektedir.

7.Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Hakları

Şırnak'ta toplumsal cinsiyet ve kadın hakları konusunda kadınların toplumdaki rolü oldukça önemlidir. Kadınlar genellikle aile içinde ve toplumda belirli roller üstlenirken, çoğu zaman eğitim, istihdam ve siyasi katılım gibi alanlarda fırsat eşitsizliği ile karşılaşmaktadırlar. Bununla birlikte, son yıllarda kadınların toplumdaki etkisi ve güçlenme çabaları artmış ve kadın hakları konusundaki mücadele daha da önem kazanmıştır. Kadınların toplumsal rollerini artırıcı politikalar ve programlar geliştirilmesi, kadınlara yönelik ayrımcılığın ve cinsiyetçiliğin önlenmesi için önemli adımlar atılması önem arz etmektedir (Miroğlu, 2047, s.46).

Kadınların toplumdaki rolü, genellikle geleneksel cinsiyet rollerine dayalı olarak, oldukça belirgin bir biçimde şekillenmiş durumdadır. Ataerkil toplum yapılanmasının bir görünümü olarak sıklıkla ev işleri, çocuk bakımı ve aile içindeki diğer sorumluluklar, kadınların üzerine yüklenmekte ve bu durum, onların toplumsal hayattaki aktif katılımlarını büyük ölçüde engellemektedir. Eğitime erişim, istihdam edilme ve önemli karar alma süreçlerinde yer alma gibi konularda, kadınların katılımları sıkı sınırlara tabi olmuştur. Fakat son yıllarda kadın hakları savunucularının gösterdiği özveri ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının etkin çalışmaları sayesinde, kadınların toplumdaki rolleri konusunda önemli bir farkındalık artışı gözlemlenmektedir. Bu olumlu gelişmeler sayesinde, kadınların daha fazla söz sahibi olabilecekleri ve toplumda eşit bireyler olarak yer alabilmeleri için birçok yeni program ve politikalar geliştirilmektedir. Kadınların toplumdaki rolünü güçlendirmek amacıyla, eğitim, istihdam fırsatları ve liderlik pozisyonlarına atama gibi alanlarda fırsat eşitliğinin sağlanması, günümüzde elzem bir ihtiyaç haline gelmektedir. Bu adımların atılması, yalnızca bireyler için değil, toplumun genel gelişimi ve refahı açısından da kritik bir önem taşımaktadır. Kadınların toplumsal yaşamda daha fazla yer alması, sürdürülebilir bir toplum oluşturma açısından son derece değerlidir ve bu bağlamda her bireyin katkısı büyük bir öneme sahiptir.

Resmi verilere dayanmasa da Şırnak'ta kadına yönelik şiddet önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınlar, günlük yaşamlarında fiziksel, psikolojik ve ekonomik şiddetle yüz yüze gelmekte ve bu durum, onların sağlığı, güvenliği ve genel yaşam kaliteleri üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır (Miroğlu, 2047, s.45). Özellikle, bu tür şiddet olguları kadınların sosyal yaşantıları üzerinde de ağır sonuçlar doğurmakta ve onların aile içindeki rollerini, iş yaşamındaki varlıklarını ve toplumsal katılımlarını da olumsuz bir şekilde etkilemektedir. Kadına yönelik şiddetle mücadele kapsamında çeşitli sivil toplum kuruluşları, bu tür şiddeti önlemek için farklı programlar ve destek hizmetleri sunmakta, ayrıca mağdurların korunması ve yaşanan mağduriyetlerin giderilmesi amacıyla yasal düzenlemeler gerçekleştirmektedir (Ahmetoğlu, 2022, s.24). Buna ek olarak, toplumsal bilincin artırılması için çeşitli seminerler ve atölye çalışmaları da düzenlenmektedir. Ancak, kadına yönelik şiddetin oluşumunda etkili olan toplumsal ve kültürel kökenleri göz önünde bulundurmamak büyük bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda, eğitim, farkındalık artırma kampanyaları ve erkeklerin de dâhil olduğu toplumsal cinsiyet eşitliği programları gibi uzun vadeli ve sürdürülebilir stratejilerin geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir. Bu tür girişimlerin, kadınların daha güvenli bir ortamda yaşamalarına destek olacağı ve toplumsal cinsiyet eşitliği bilincinin güçlenmesine katkı sağlayacağı aşikârdır. Dolayısıyla, toplumun her kesiminin bu süreçte aktif rol alması, bu sorunun üstesinden gelinmesi açısından son derece kritik bir öneme sahip olacaktır.

8. Gençlik ve Genç İstihdamı

Diğer illerle karşılaştırıldığında Şırnak'ın oransal olarak daha fazla bir genç nüfusu barındığı söylenebilir. Ancak bu durum istihdam sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Gençlerin iş bulma konusunda yaşadığı zorluklar, ekonomik yapı ve işgücü piyasasının dar olmasıyla ilişkilidir. Bu durum, gençlerin eğitim düzeyi ile istihdam arasındaki bağlantıya da etki etmektedir. Gençleri istihdam etme konusundaki zorluklar dikkate alınarak gençlik politikaları ve uygulamaları geliştirilmekte ve gençlere yönelik eğitim ve istihdamı destekleyen programlar hayata geçirilmektedir.

Şırnak'ta genç nüfusun yapısı, genellikle 15-29 yaş aralığında yoğunlaşmakta ve bu yaş grubunda bulunan gençlerin sayısı oldukça fazladır. Bu durum, genç işsizliği ve istihdam sorunlarını beraberinde getirmekte ve bu sorunlar, toplumda daha büyük bir sosyal mesele haline dönüşmektedir. Gençler arasında işsizlik oranının yüksek olması, ekonomik yapıdaki dengesizlikler ve işgücü piyasasındaki talep ile arz dengesizlikleri ile doğrudan ilişkilidir; bu durum, iş bulma süreçlerini oldukça zorlaştırmakta ve gençlerin kariyer hedeflerine ulaşmalarını engellemektedir (Gümüş, 2023, s.69). Bu tür dengesizlikler, ayrıca gençlerin kariyer planlamalarını olumsuz etkileyerek, ilerideki iş olanaklarını kısıtlayabilmektedir. Hazırlanan iş gücü raporları ve analizler, gençlerin istihdamına yönelik çözüm önerileri geliştirilirken, genç nüfusun demografik yapısı, eğitim seviyeleri, mesleki becerileri ve istihdam alanlarına yönelik taleplerin dikkatlice değerlendirilmesini sağlamaktadır. Bu analizlerde, gençlerin mevcut iş gücü pazarında karşılaştıkları zorluklar, iş gücü piyasasındaki genel eğilimler ve ekonomik koşullar, kapsamlı bir şekilde ele alınarak stratejilerin belirlenmesine yardımcı olabilecektir. Gençlerin potansiyellerini en iyi şekilde kullanabilmeleri, ülkedeki ekonomik büyüme üzerinde de olumlu etki yapabilecektir (Katar & Elçi, 2023, s.83). Bu bağlamda, gençlerin iş gücü pazarında daha etkili bir şekilde yer alabilmeleri için gereken stratejilerin belirlenmesi, genç istihdamını artırmak adına oldukça önemlidir.

Şırnak'ta uygulanan gençlik politikaları ve uygulamaları, gençlerin istihdam, eğitim ve sosyal hayata katılım süreçlerinin desteklenmesi için kapsamlı bir biçimde geliştirilmekte ve sürekli olarak iyileştirilmektedir. Bu politikalar, gençlerin yaşam standartlarını gözetererek yükseltmeyi hedefleyen geniş kapsamlı stratejiler içermekte ve bu hedef doğrultusunda çeşitli projeler ve programlar sunulmaktadır. Gençlik politikaları, eğitim sistemine entegrasyon sağlanması, mesleki eğitim olanaklarının artırılması ve genç girişimciliğin teşvik edilmesi gibi son derece önemli konuları bünyesinde barındırmaktadır. Ayrıca, genç bireylere yönelik iş bulma imkânları, staj fırsatlarının sağlanması ve danışmanlık hizmetleri gibi farklı uygulamalar hayata geçirilerek, gençlerin istihdam edilebilirliklerini artırmak ve kariyerlerine yön verebilmeleri noktasında sürekli bir destek sunulması amacı güdülmektedir. Bu geniş kapsamlı çabalarla düzenlenen seminerler, atölye çalışmaları ve bilgilendirme toplantıları, gençlerin bu fırsatları daha iyi anlamalarına ve kendilerini geliştirmeleri için yararlı bilgiler edinmelerine yardımcı olmaktadır. Tüm bu çabalar sayesinde, gençlerin sosyal yaşamda katılım oranları da önemli bir biçimde yükselmektedir. Bununla birlikte, toplumsal bilinçlenmenin artırılması ve dayanışmanın sağlanması hedeflenerek, toplum içinde aktif bir birey olmaları teşvik edilmektedir. Bu süreç, gençlerin toplumu şekillendirme noktasında daha etkin olmalarını, sorumluluk alma ve liderlik vasıflarını geliştirmelerini sağlamaktadır.

9.Göç ve Mültecilik Dinamikleri

Şırnak merkezinin, jeopolitik konumu itibarıyla göç dalgalanmalarına maruz kalmadığı söylenebilir. Ancak Cizre ilçesi, siyasi dalgalanmalar ekseninde hem Osmanlı hem de Cumhuriyet döneminde nüfuz hareketliliğine maruz kalmıştır (Karademir, 2019, s.444). Bu süreçte, insanlar dışarıya göç etmiş ve başka yörelerden gelip yerleşenler nedeniyle yeni bir demografik yapı oluşmuştur. Osmanlı döneminde, farklı coğrafyalardan, çeşitli sosyoekonomik arka planlara sahip olan insanlar, özellikle tarım ve hayvancılık yapma olanakları nedeniyle bu bölgeye yerleşmişlerdir. Bu yerleşim durumu, bölgede kültürel ve sosyal bir etkileşim ortamı yaratmış ve geniş bir insan yelpazesinin bir araya gelmesine vesile olmuştur. Cumhuriyet döneminde, savaşlar, ekonomik zorluklar ve siyasi nedenler gibi etkenlerle birçok insan Şırnak'a göç etmiştir. Bu göçlerin etkisiyle, bölgenin kültürel yapısı zenginleşmiş ve çeşitlenmiştir. Zamanla gelen farklı kültürel unsurlar ve gelenekler, burada yaşayan insanların yaşam tarzlarını ve sosyal yapılarını biçimlendirmiştir (Ertaş, 2019, s.152). Tarihsel süreçte yaşanan bu göçler, günümüzde hala bölgenin toplumsal yapısını belirleyen ve etkileyen unsurlar arasında yer almaktadır. Şırnak, gerçek anlamda birçok kültürün, geleneğin ve yaşam biçiminin bir arada bulunduğu bir mozaik niteliği taşımaktadır. Özellikle bu durum, bölgedeki farklı etnik grupların ve dinlerin bir arada varlığını sürdürmesine olanak tanımıştır. Göç tarihinin zenginliği, buradaki insanların bazı toplumsal değerler üzerinden korudukları gelenekleri ve kültürel miraslarıyla günümüzde de yaşatılmaktadır. Bu unsurlar, Şırnak'ın sadece bir yerleşim yeri olmanın ötesine geçmesini sağlamaktadır; aynı zamanda bu bölge, tarih boyunca pek çok insanın kaderinin kesiştiği bir nokta haline gelmiştir. Her göç hikâyesi, kendi içinde farklı bir deneyim ve zengin bir geçmiş barındırmaktadır. Bu nedenle, göç tarihindeki çeşitlilik, Şırnak'ın sadece geçmişini değil, aynı zamanda geleceğini de etkileyen önemli bir unsurdur.

Son yıllarda Suriye'deki iç savaşın etkisiyle, Türkiye'ye sığınan binlerce Suriyeli mülteciden Şırnak ili ve merkezi de nasibini almış ve bir takım sorunlar yaşamıştır. Bu durum, bölgedeki toplumsal yapının dinamiklerini etkilemekte ve göçle ilgili çeşitli sosyal ve ekonomik sorunları beraberinde getirmektedir. Bilindiği gibi Suriye'deki iç savaşın başlamasıyla birlikte, binlerce Suriyeli mülteci Türkiye'ye sığınma yoluna gitmiş (Ürek, 2022, s.86) ve bu olağanüstü durum, Şırnak'ı da etkilemiştir. Şırnak, Suriyeli mültecilerin yaşadığı ve barındığı illerden biri haline gelmiştir. Mültecilerin devam eden varlığı, bu ulaşım kolaylığı ile birlikte, bölgedeki ekonomik, sosyal ve kültürel dengeleri etkilemiş, yerel kaynakların dağılımı ve istihdam olanakları üzerinde ciddi baskı yaratmış ve var olan zorlukları daha da artırmıştır. Bu çarpıcı ve dikkat çekici durum, bölgedeki toplumsal yapıda önemli değişikliklere yol açarken, yerel halk ile Suriyeli mülteciler arasında

farklı dinamiklerin ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Şırnak'ta yaşayan yerel halk, mülteci nüfusunun getirdiği zorlukların yanı sıra, bu insanların yaşadığı durumlar konusunda da farkındalık geliştirmiştir. Yerel halk, mültecilere yardım etme isteği ile kendi yaşam koşulları arasındaki dengeyi bulmakta zorlanmış ve bu durum, toplumsal aidiyet hislerini etkileyen bir sorun haline gelmiştir. Mülteciler ise, yeni bir hayata başlarken karşılaştıkları zorlukları aşma çabasını sürdürmektedir (Eker, 2023, s.47). Bu süreçte, dayanışmanın ve birlikte yaşama kültürünün geliştirilmesi oldukça önem arz etmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Son dönemlerde, toplumsal, kültürel, ekonomik ve kentsel yönlerden önemli badirelerden geçen Şırnak ili üzerinde gerçekleştirilen bu araştırmanın elde edilen sonuçları, ilin toplumsal yapısının karmaşıklığını ve önemini açık bir şekilde önümüze sermektedir. Araştırmanın bulguları, ilin toplumsal yapısının karmaşıklığını ve önemini etkileyici bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu çok yönlü çalışma, etnik ve dini yapılar, ekonomik durum, eğitim düzeyi, sağlık hizmetleri, toplumsal cinsiyet rolleri, gençlik istihdamı ve göç gibi çeşitli alanlarda detaylı veriler sunarak ilin sosyal ve ekonomik açıdan sürdürülebilir gelişimi için gerekli politika kararlarını belirlemektedir. İlin mevcut sosyal ve ekonomik dinamikleri dikkatlice incelenerek, toplumun ihtiyaç ve taleplerine uygun stratejilerin geliştirilmesine olanak tanınmaktadır. Bu bağlamda, elde edilen sonuçların ilgili kurumlar ve yerel yönetimler tarafından dikkate alınması büyük bir önem taşımaktadır. Etkin stratejilerin geliştirilmesi konusunda bazı adımların atılması gerekliliği açıktır. Sosyal normlar ve kültürel dinamiklerin göz önünde bulundurulması, bu süreçte verimliliği artırabilir ve Şırnak'ın kalkınmasını ve toplumsal yapısının güçlenmesini hedefleyebilir. Sürecin başarısı, hem ekonomik hem de toplumsal faydalar sağlayabilir. Yerel ve merkezi düzeyde atılacak akılcı adımlar, ilin geleceği için önemli bir fark yaratabilir ve kalıcı değişim sağlama potansiyelini artırabilir.

Sürdürülebilir gelişim için kritik bir rol üstlenen bu verilerin sistematik bir biçimde kullanılması, toplumsal bağların kuvvetlendirilmesi, yerel halkın katılımının artırılması ve katılımcı yönetim anlayışının benimsenmesi gibi önemli adımları içermektedir. Yerel toplulukların sesinin duyurulması, sürecin etkin bir şekilde ilerlemesi açısından hayati önem taşımaktadır. Bu etkileşim, toplumun genel başarısı için kritik bir öneme sahiptir. Yerel halkın ihtiyaç ve beklentilerinin dikkate alınması, stratejilerin başarısını artırabilir ve toplumsal uyumun sağlanmasına katkıda bulunabilir. Tüm bu unsurlar göz önünde bulundurulduğunda, Şırnak'ın geleceği daha parlak ve umut verici bir şekilde şekillendirilebilir. Ekonomik kalkınma ve sosyal ilerleme alanlarında kaydedilecek ilerlemeler, bölgenin potansiyelini en üst düzeye çıkaracak ve toplumsal ile ekonomik ilişkilerin güçlenmesine katkıda bulunacaktır. Bu durum, Şırnak'ı daha cazip ve yaşanabilir bir yer haline getireceği gibi, yerel halkın yaşam kalitesini de önemli ölçüde artırma kapasitesine sahiptir. Sosyal dayanışmanın güçlenmesi, toplumsal adaletin sağlanması ve toplumun genel refah seviyesinin yükselmesi için önemli katkılar sunulabilecektir. Şırnak'ın sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşabilmesi için atılacak bu adımlar, gelecekte daha dinamik ve güçlü bir sosyal yapı inşa edilmesine olanak tanıyabilir.

Bu doğrultuda üzerinde durulabilecek öneriler arasında şunlar dile getirilebilir; Şırnak'ta toplumsal yapıya yönelik, öncelikli olarak etnik ve dini grupların bir arada yaşamasını destekleyecek uzlaştırıcı politikalar geliştirilmelidir. Ayrıca, ekonomik yapıyı güçlendirmek ve istihdamı artırmak için tarım, sanayi ve ticaret alanlarında yatırımlar yapılmalıdır. Eğitim, sağlık, toplumsal cinsiyet eşitliği, gençlik istihdamı ve göç konularında ise kapsamlı politika ve programlar geliştirilmelidir. Bu önerilerin hayata geçirilmesiyle Şırnak'ın toplumsal yapısının iyileştirilmesi ve ilin kalkınmasına katkı sağlanabilecektir.

Etik Kurul Bilgileri Beyanı (Ethical Committee Information Declaration)

Tarafımızca yapılan bu bilimsel araştırmada etik kurul kararı gerektirecek herhangi bir faaliyet/çalışma bulunmamaktadır (*In this scientific research conducted by us, there is no activity/study that would require an ethical committee decision*).

Kaynakça

- Ahmetoğlu, H. (2022), *Sivil toplum kuruluşlarının kadın cinayetleri ile mücadelede rolü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Alkan, E. Ö. & Solmaz, M. (2024). *Toplumsal yapının bir unsuru ve toplumsal değişimin bir aracı olarak hukuk*, E. Dikici, A. Çiçek & O. Bingöl (Ed.), *Hukuk ve Sosyoloji* (85-109), Eğitim Yayınevi: Konya/Türkiye.
- Akşam Gazetesi, (05 Aralık 2024). *Bölgeden petrol fışkırıyor: Şehrin çehresi yakında değişecek*, <https://www.aksam.com.tr/ekonomi/bolgeden-petrol-fiskiriyor-sehrin-cehresi-yakinda-degisecek/haber-1527018> (Erişim Tarihi: 10.02.2025).
- Atay, M.N. (2021). *Demografik yapı özelliği farklı olan yerlerde tarih öğretimi sorunları: Mardin ili örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ateş, B., S. (2024). "Aşiretsizleş (tir) me çabalarından yeniden aşiretleşmeye: Kürt aşiretlerindeki yapısal dönüşümü tartışmada çatışma ve örgütlenme modelleri", *International Journal of Kurdish Studies*, Vol:10, Issue:2, p.314, Doi: 10.21600/ijoks.1490549
- Bakır, E., V. (2022). *Şırnak halkının ekoturizm farkındalığının ekoturizm algısına etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Şırnak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Şırnak.
- Baltac, M. & Aytemir, Ş. (2024), Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin inanç turizminin SWOT analizi ile değerlendirilmesi, *Turizm Ekonomi ve İşletme Araştırmaları Dergisi*, Cilt 6, Sayı 1.
- Bayram, K. (2022). *Sosyal bütünleşme bağlamında Şırnak'ta dini hayat*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bilen, O. & Rençber, F. (2024). Geçmişten günümüze Uludere'de kültürel ve dinî bağlamda Keldani ve Müslüman ilişkilerinin izdüşümü. *Journal of Academic Social Science Studies*, 17(99). Doi: 10.29228/JASSS.75692.
- Bozdağ Tulum, A. (2023). Sosyal problemlerin tahlilinde göz önünde bulundurulması gereken hususlar, *Journal of World of Turks*, 15(2).
- Denli, İ. (2023). Cumhuriyet'in 100. yılında Şırnak ili, *İktisadi ve İdari Yaklaşımlar Dergisi*, 5(2), 78-90. Doi: 10.47138/jeaa.1381121
- Eker, C. (2023). *Güneydoğu Anadolu Bölgesinde göç alanında faaliyet gösteren STK çalışanlarının vakalardan etkilenme düzeylerinin saptanması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.
- Erdem, F. H. (2011). Kürt meselesinin çözümünde anadilin eğitimde kullanılmasını konuşmak, *Liberal Düşünce*, Yıl: 16, Sayı: 63, s. 141-152.
- Ertaş, K. (2019). Tarihsel ve kültürel boyutlarıyla Şırnak bölgesindeki Keldaniler ve Müslümanlarla münasebetleri, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 7, Sayı: 89, Mart 2019, s. 150-184.
- Gülenç, A. (2022). Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Şırnak tarihi (İdari, Sosyal ve Ekonomik Yapı, 1853-1929), Palet Yayınları, Konya.
- Gümüş, M. (2023). *Yoksullukla mücadele bağlamında yürütülen sosyal politika uygulamaları, 2021 Yılı Şırnak-Cizre Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Karademir, D. (2019). Cizre şehrinin kuruluş ve gelişimi, *Rating Academy- Journal of Awareness*, 4(4), s. 433-454.
- Katar, C. & Özcan Elçi, D. (2023). Gençlik merkezlerine yönelik memnuniyet algısı: Şırnak gençlik merkezi örneği. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 8 (1): 74- 92.
- Korkmaz, E. (2024). Aşiret ve siyaset ilişkisinin gömülü kuram bağlamında analizi: Van örneği, *Şarkiyat*, 16(01), s.31-54.
- Korkusuz M. H. (2021). Globalleşen dünya ve politik psikolojik kodlar bağlamında geleceğin dinamik türkiye'si için perspektif arayışı, *Ulisa: Journal of International Studies*, 5(1), s. 20-34.
- MEB. (2024). Eğitim yıllarına göre okullaşma oranı, <https://istatistik.meb.gov.tr/OkullasmaOrani/Arsiv> (Erişim Tarihi: 11.02.2025).
- Miroğlu, İ. (2017). *Cumhuriyet döneminde kadın-erkek eşitliği, Şırnak özü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öcal, F. M. & Darıcı, B. & Okyar, M. C. (2011). Şırnak sanayi sektöründe faaliyet gösteren firmaların sahiplerinin sosyo-kültürel açıdan incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), s. 57-74.

- Ölgen, Ş. (2022). *Şırnak'ta doğal olarak yetişen ve pazarlama önemine sahip bazı bitki türlerinin kullanım amaçlarının ortaya konulması*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Şırnak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Şırnak.
- Özcan Elçi, D. (2022). Kısırlığa çare arayışları olarak dinsel-büyüsel inanışlar ve geleneksel tedaviler: şırnak örneği, *Şarkiyat*, Cilt: 14, Sayı: 2, 694-711. Doi: [10.26791/sarkiat.1116244](https://doi.org/10.26791/sarkiat.1116244).
- Sarıgül, A. (2024). Sosyal değişim ve toplumsal adaletin yeniden inşasında sosyal arabuluculuk eğitimleri. *International Journal of Progressive Studies in Education*, 2(1), 1-13. Doi: [10.5281/zenodo.11077374](https://doi.org/10.5281/zenodo.11077374)
- Tekin, B. (2024). Kadınların sağlık hizmetlerine erişimi: Etkileyici faktörler ve bölgesel farklılıklar. *Şura Akademi*, (7). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/4155144>.
- Ürek, Y. (2022). *Arap baharı sonrası oluşan Suriye mülteci krizinin Türkiye'ye sosyal ve ekonomik etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Gaziantep.
- Yaman, H. (2022). Tek parti döneminde Şırnak'ta nüfus ve demografik yapı [1927-1950], *İçtimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), s. 743-760.
- Yaman, H. (2024/a). "Tek parti dönemi sayımlarında Cizre'nin nüfus özellikleri üzerine bir inceleme", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 10/4 (Aralık 2024), s. 327-347.
- Yaman, H. (2024/b). Sosyal bir kurum olarak goyan aşireti, Uluslararası Uludere (Qilaban) Sempozyum Bildirileri, Şırnak Üniversitesi Yayınları, Şırnak.
- Yeşilmen, İ. (2021). *Sınır ticaretinin şırnak ekonomisine etkileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Şırnak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Şırnak.
- Yılmaz, S. (2023). *Doğu Anadolu Bölgesinde göçler ve demografik sonuçlarının değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.